

WWWWUUHHWW

33ՐԴ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 15 (1615) ԾԱԲԱՑ, ԱՊՐԻԼ 27, 2013
VOLUME 33, NO. 15 (1615) SATURDAY, APRIL 27, 2013

Պաշտօնաթերթ՝ Ա. Դ. Հնչակեան Կուռակցութեան Արևմտեան Ամերիկայի

MASSIS Weekly
1060 N. Allen Ave. Suite 101
Pasadena, California 91104

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻՐԴ՝ ՑԵՂԱՄՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
98-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻ ՍԵՄԻՆ

Հայ ժողովուրդը աշխարհով մէկ, այս տարի եւս, ինչպէս միշտ, երկիրդածուրեամբ ծունկի կու գայ իր անմնացորդյարգանքը մատուցելու 1915թ. Ապրիլի 24-ին, Օսմանեան Կայսրուրեան կողմէ իրագործուած 8Եղասպանուրեան զոհ դարձած աւելի քան մէկ ու կէս միլիոն անմեն նահատակներուն անթառամյիշատակին առցեւ:

Համաձայնագրութեա արքան այս պահին ալիք է:

Հայ ժողովուրդը պիտի նորին յարուցանէ իր պահանջքը՝ Օսմանեան Կայսրութեան օրինաւոր ժառանգորդ արդի Թուրք Հանրապետութեան իշխանութիւններուն՝ ընդունելու, դատապարտելու և հատուցելու հայոց դէմ 1915-ին իրազործուած 8եղասպանութիւնը, զորս մինչեւ օրս կ'ուրանան զայն, անամօքարար հերթելով նման իրողութեան մը առկայութիւնը, այսօր իննիսունութը տարիներէ ի վեր:

Նմանապէս, հայ ժողովուրդը առաւել ուժգնութեամբ պիտի ծանրանայ, ցեղասպան օսմանցի վոհմակներու ջարդարար, ազգակործան խոյանիներուն վրայ, խաղաղ հայ ազգաբնակչութեան դէմ: Անոնինիրոյն նարակ դարձուցին հայ ժողովուրդի գրական, ստեղծագործական, մշակութային, երաժշտական եւ նարտարապետական ժառանգութիւնները: Անոնին, կողոպուտի, քալանի եւ չքացումի ենթարկեցին հայ ազգաբնակչութեան ինչչերը: Անտարակոյս, անոնց բոլորին հատուցումը Դամոկլեան սուրի նման կախուած պիտի մնայ ցեղասպան քուրքի պարանոցին վրայ: Պահանջատէր հայ ժողովուրդը արդար հատուցումը պիտի պահանջէ այդ ստեղծագործական ժառանգութիւններու կորուստներուն:

Հայ ժողովուրդը պիտի յարուցանել բռնագրաւուած հայապատկան հողերու անձամանցելի պահանջատիրուրինը: Օսմանեան Կայուրինը արիւնաբամ դարձած հայ ժողովուրդը տեղահանեց իր հինգհազարամեայ բնօրբան Արեւմտեան Հայաստանէն եւ ենթարկեց Ցեղասպանուրեան, Միանգամբընդմիշտ հայկական հարցը լուծելու համար:

Ներկայիս, երբ թեւակոխած ենթաղասպանութեան 98-րդ տարելիցը, տակաւին ոչինչ փոխուած կը տեսնենք Թուրքիոյ 8եղասպանութեան ուրացման բաղաբականութեան մէջ: Ան մշտապէս կ'երգէ իր թրքարարոյ միեւնոյն յանկերգը, զոր կը համեմէ պատմական իրողութիւնները խեղարիւրելով, հայ ժողովուրդը՝ զոհը, զարդարա՞ր ներկայացնելով, իսկ զարդարար օսմանցին՝ զոհ: Իր Հայրենիքին մէջ ապրող ժողովուրդը՝ եկուո՞ր, իսկ բռնազրաւողը՝ բնիկ ժողովուրդ ծանօթացնելով համայն աշխարհին: Թուրք վարիչները կը պարտաւորեցնեն իրենց պատմաբանները նենգափոխել պատմական իրողութիւնները:

Թուրքիա կ'անտեսէ իր ժողովրդական շարժմբէն ներս զարգացող տիպար նոր սերունդի մը հրապարակ գալը: Այդ շարժմբուն մէջ կը յայտնուին միջազգային համրաւի տիրացած գիտնականներ, պատմաբներ, փիպասաններ, արուեստագէտներ, համալսարաններու տնօրէններ, անգամ պետական դէմքներ, որոնք իրենց գրաւոր եւ քանաւոր ելոյթներով կ'ընդունին 1915թ. Հայոց դէմ իրազործուած Ցեղասպանութիւնը Օսմանեան իրդիհատական կառավարութեան կողմէ: Անոնք կը պատօքամեն մերօրեայ, ժամանակակից քուրք իշխանութիւններուն՝ վերջ տալ Հայոց Ցեղասպանութեան ուրացումին, կատարուող պատմական նենզափոխութիւններուն, բազմաբնոյր խեղաթիւրումներուն եւ քուրք ազգը վարկարեկող ստախօսութիւններուն, որոնց ականատես վկան է միջազգային ընտանիքը նաև նաև Ցեղասպանութիւնը եւ ներողութիւն հայցել հայ ժողովուրդէն ու հատուցել զայն:

Թուրքիա ոչ միայն կը մերծէ, իր մտաւորականութեան թախան-ձանիք, այլ, առաւել եւս կը սաստկացնէ, իր ժխտողական կեցուածքը, կը հալածէ եւ դաւանանութեան անբաստանութեան տակ կ'առնէ, զայն: Կայ աւելին.

Երեկուան իհիւան՝ այսօր շփացուած բուրք իշխանութիւնը կը մնայ անզիզող, կարծր ու թշնամական։ Նաեւ միջազգային քատերաբ-մէ ներս յանդզնութիւնը կ'ունենայ սպառնալու այն բոլոր երկիրներուն, որոնցից կը փորձեն նաև չնալ Հայոց 8եղասպանութիւնը, անոր 100-ակի նախասեմին։

ԱՇԽԱՐԴ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՏՈՒՐՔ ՄԱՏՈՒՑԵՑ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՅԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

**Միջեռնակաբերդի յուշահամալիր կը ժամանէ Ա.Դ. Հնչակեան
Կուսակցութեան քափօրը**

Աշխարհացրիւ հայութիւնն ու յառաջապես մարդկութիւնը Ապրիլ 24-ին նշեց Թուրքիոյ կողմէ Հայութեան դէմ իրազործուած Յեղասպանութեան 98-րդ տարելիցը: 1915 թուականին ի գործ զրուած ջարդերն ու զանգուածային տեղահանումը խլեց աւելի քան 1,5 միլիոն հայերու կեանքը:

Յիշատակի արարողութիւններ ու բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցան աշխարհի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ։ Հայութեան մայրաքաղաք Երեւանի մէջ, օրուայ կանուխ ժամերէն սկսեալ, նահատակներու յիշատակը յաւերժացնող եւ հայ ժողովուրդի վերածնունդը խորհրդանշող Ծիծեռնակաբերդի յուշահամալիր ուղղուեցան տասնեակ հազարաւոր մարդիկ։ Մարդիկ ընտանիքներու անդամներով, կազմակերպութիւններ, հասարակական եւ քաղաքական գործիչներ, եկան խոնարհելու եւ ծաղիկներ դնելու անմատ կրակին առջեւ։

ՆԱԽԱԳԱՅԻ ՊԱՐԱՔ ՕՊԱՄԱՅԻ ԽՈՍՔԸ

**Միացեալ Նահանգներու Սպիտակ տունը Ազգի 24-ին տարածեց
Միացեալ Նահանգներու նախագահ Պարաք Օպամայի խօսքը:**

«Այսօր մենք կը լիշենք Մեծ Եղեռնը՝ 20-րդ դարու ծանրագոյն ոճրագործութիւններէն մէկը։ 98 տարի առաջ՝ Օսմաննեան կայսրութեան անկժան շրջանին, 1.5 միլիոն հայէր կոտորուեցան կամ իրենց մահը գտան զաղթի ճամապարհին։ Այսօր մենք կանգ կ'առնենք՝ զոհուածներու մասին մտորելու եւ վերցիշելու անոնց կրած անասելի տառապանքը», - ըսուած է Օպամայի խօսքին մէջ, աւելցնելով, որ անցած դարու սկզբին տեղի ունեցած այդ իրադարձութիւններու տիրու տարելիցը լայնօրէն կը նշուի Միագեալ Նահանգներու մէջ։

«Ես բագմից վերահսկում եմ։» 1915 թուականի իրադարձութիւններուն վերաբերեալ իմ անձնական տեսակէտը։ Իմ մօտեցումները կը մնան անփոփոխ», - շեշտած է Ամերիկայի նախագահը ու աւելցուցած։ - «Մեր պարտաւորութիւնն է՝ թոյլ չտալ, որպէսզի պատմութեան այս մուլթ էջերը երբեւից կրկնուին»։

«Փաստերու ամբողջական, ազնիւ ու արդար ճանաչումը կը բխի մեր բոլորի շահերէն», ըստած է Պարաք Օպամայի յայտարարութեան մէջ:

ԹՈՒՐՔԵՐ ԵՒ ԶՈՒՐՏԵՐ ԿԸ ՊԱՐԱՆԶԵԼ

Թուրքիոյ չորս
խորհրդարանական ու-
ժերէն մէկը հանդիսա-
ցող քրտական «Խա-
ղաղութիւն եւ ժողովր-
դավարութիւն» կու-
սակցութիւնը, Ապրիլ
24-ին հանդէս եկաւ
յայտարարութեամբ՝
պահանջելով Անգարա-
յէն պաշտօնապէս նե-
րողութիւն ինսդրել հա-
յերէն՝ Յեղասպանու-
թեան համար, ինչպէս
նաև խորհրդարանա-
կան յատուկ յանձնա-
ժողով առենձէւ։ 1915 թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ «ՈՒՂԵՂՆԵՐԻ ԱՐՏԱՀՈՍՔ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վիճակագրական ծառայութեան մարդահամարի եւ ժողովրդագրութեան բաժնի պէտ Կարինէ Կոյունը շեշտում է, որ ստացուող բացասական թիւը դեռեւս արտագաղթողների թիւը չէ, քանի որ արտագաղթողների ճիշդ թիւը հաշուելու համար «այլ մօտեցում եւ մեթոդաբանութիւն է հարկաւոր»: Օրինակ 2012-ին Հայաստան մտած ու այստեղից զնացած մարդկանց տարբերութիւնը աւելի քան 43 հազար է, այս մարդկանց միայն մի մասը կարող է համարուել արտագաղթող, թէ ո՞ր մասը, ուստի մնամակիրութիւններ չկան:

Երկու մարդահամարների արդիւ գոյց
դիւնքների համեմատութիւնը ցոյց
է տալիս, որ վերջին 10 տարուայ
ընթացքում Հայաստանի բնակչու-
թիւնը նուազել է աւելի քան 194
հազարով: Վերջին 10 տարուայ
ընթացքում իջել է նաև ծնելիու-
թեան մակարդակը, ինչը նշանա-
կում է, որ 194 հազարը կրկին
բացառապէս արտապաղթողների
թիւը չի, այլ բնակչութեան թուա-
քանակի բացասական շարժը: Այս-
ուամենայնիւ, ստացում է, որ վեր-
ջին տասը տարուայ ընթացքում
Հայաստանից հեռացել են տասն-
եակ հազարաւոր մարդիկ:

Ազգագրութեան ինստիտուտի վկազմաշատող Ալինա Պողոս-
եանը, ով զբաղվում է միզրացիայի հարցերով, «Ազատութիւն» ռադի-
ոկայանի հետ զրոյցում ասաց. -

ՎԱՐԴԱՆ ՕՍԿԱՆԵԱՆ. «ԶԵՄ ԿԱՐԾՈՒՄ, ՈՐ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԸ ՎԱԽԵՆԱՅ»

Հայաստանի նախկին արտ-
գործնախարար, Երեւանի աւագա-
նու ընտրութիւններում «Բարզա-
ւաճ Հայաստան» կուսակցութեան
ցուցակը զլիսաւորող Վարդան Օս-
կանեանը «Ազատութիւն» ռազիո-
կայանի հետ հարցազրոյցում ասաց,
թէ Գագիկ Ծառուկեանը չի վախե-
նում ընդդիմադիր դառնալու ու
մնանկանալու հետանկարից:

Ֆէյբրուարին և մարտի վերջում՝ Օսկանեանը կարծիք էր յացտնել, որ ԲՀԿ-ն խորհրդարանի աշխանային նստաշրջանի սկզբում պէտք է փոխի քաղաքական կարգավիճակը եւ իրեն հռչակի ընդդիմադիր կուսակցութիւն:

Յիշեցմանը, թէ Խաչատրուր
Սուքիասեանին ընդդիմադիր դառ-
նալուց յետոց, Լեւոն Տէր-Ղետրոս-
եանի ձեւակերպմամբ՝ սանանկաց-
րին, եւ հարցին, թէ կարող է նոյնը
կատարուել նաեւ Գագիկ Ծառուկ-
եանի դէպքում, Վարդան Օսկան-
եանն արձագանքեց. - «Եթէ իրօք
այդպէս են արել այդ մարդուն, դա
սիսալ են արել: Եւ մենք ամէն ինչ
պէտք է անենք, որ նման բան
չկրկնուի: Եթէ վախենանք, որ
նաեւ կը կրկնուի, դա արդէն
պարտուղականութիւն է: Ընդհա-
կառակը՝ պէտք է դա դատապար-
տել, որ եղել է, եւ ասել, որ ամէն
ինչ անելու ենք, որ թոյլ չտանք
նման բան իինի: Զեմ կարծում լոր

«ԲԱՐԵՒ, ԵՐԵՒԱՆՆ» ԱՐԱՋԱՎՈՒՄ Է ԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Բարեւ, Երեւան» դաշինքն
ահազանգում է Երեւանի աւագա-
նու ընտրութիւնների նախընտ-
րական քարողարշաւի ընթացքում
ստեղծուած անհաւասար մրցակ-
ցալին պայմանների մասին:

Դաշինքն կենտրոնական ընտրական յանձնաժողով (ԿՀՅ) էր ներկայացրել իրենց արձանագրած

պաստառները պատռելու, քաղաքացիական հագուստով ոստիկանութեան աշխատակիցների կողմէից «Բարեւ, Երեւան»-ի կազմակերպած հաւաքի բոլոր մասնակիցներին նկարահանելու վերաբերեալ նիւթեր:

Սակայն Կլթ-ն բողոքը քննար-
կելու արդիւնքում, ըստ էռթեան
մերժեց այն:

«Բարեւ երեւան դաշինքի» ցուցակը գլխաւորող Արմէն Մարտիրոսեանը «Ազատութիւն» ռադիոկայանի հետ գրուցում յայտարարեց, որ այս իրավիճակը իրենց համար այլեւս սովորական է դարձել: «Սովորական դարձած քարոզաւ է, ստանդարտ խախտումներով՝ աղմինիստրատիւ ռեսուրսի չարաշահում, ցուցակագրում հետապայում կաշառք բաժանելու համար, որոշ դէպքերում տարբեր թաղամասերում կամ շէնքերի առջեւ Հէս իմ սարն է, էս իմ ծառն է» սկզբունքով՝ «քարոզարշաւ մի արէք, ստեղ բոլորը հանրապետական են», ստանդարտ դարձած մեւ PR-ով, այս ամէնը կայ ու այս ամէնը սովորական է դարձել», - ասաց Մարտիրոսեանը:

**ԲՀԿ-Ն ՊԱՏՐԱՍ Է ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԵԼ ԱՅԼ
ՈՒԺԵՐԻ ՀԵՏ, ԵԹԵ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍԱԿԱՆ
ՏԱՐԱՎԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԼԻՆԵՆ**

«Բարգաւաճ Հայաստան» կուսակցութիւնը չի բացառում համագործակցութիւնը այլ քաղաքականների հետ Երեւանի աւագանու ընտրութիւններից լետու:

ԲՀԿ մամուլի քարտուղար
Տիգրան Ուրիխաննեանը Ապրիլի
23-ին կայացած մամուլի ասուլի-
սում ասել է. «Իսկ ինչո՞ւ ոչ,
յատկապէս եթէ կան համադրուող
շահեր, առաւել եւս որ հիմա էլ
կան ուժեր, որոնք յայտարարում
են ընտրութիւնների որակի ապա-
հովման շահագրգուռութեան մա-
սին»: Մամուլի քարտուղարը խոս-
տացաւ կուսակցութեան կարծիքը
յայտնել այն ժամանակ, երբ քննար-
կումներ կը կայանան եւ որոշում
կը ընդունուի:

«Ժառանգութեան» առաջնորդ
Րաֆֆի Յովհաննիսեանի առաջար-

կած միացեալ ճակատի վերաբեր-
եալ էլ Տիգրան Ուրիխանեանը
նշեց, թէ ԲՀԿ-ն պատրաստ է ցան-
կացած պահի համագործակցել ցան-
կացած ուժի հետ, որը ներկայաց-
նում է ժողովրդի շահերը, եւ
իրացնել համատեղ ծրագրեր, եթէ
չկան լուրջ գաղափարական տա-
րաձայնութիւններ: «Բայց դրա
համար հարկաւոր է գործողու-
թիւնների ծրագիր եւ քաղաքական
օրակարգ, երբ դա լինի, կ'արձա-
գանքնեալ», - ասել է նա:

Հարցին՝ հնարաւոր է ԲՀԿ-ն
մտնի իշխանական կոռալիցիայի մէջ,
Ուրիխաննեանը պատասխանել է.
«Մեր կուսակցութիւնը երբեք
որեւէ պաշտօն չի վերցնի, եթէ
դրանից չի փոխուի իրավիճակը
երկրում եւ քաղաքացիների կեան-
քի որակը»:

ԱԶԱՓՆԵԱԿՈՒՄ ԾԵԾԵԼ ԵՆ ՀԱԿ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ

Աշափնեակում
17-րդ թաղաժառում՝
դէպի Սիլիկեան թա-
ղաճաս տանող խաչ-
մերուկի մօտ 20 երի-
տասարդներ յարձակ-
ուել են բուկլետներ
բաժանող ՀԱԿ ակտի-
ւիստների վրայ: Ար-
դիւնքում՝ տուժել է
մօտ 27-ամեայ Ալիկ
անունով ծի երիտա-
սարդ: Այս մասին
NEWS.am-ի թղթակ-
ցի հետ զրոյցում ասաց
ՀԱԿ անդամ Գէորգ Գէորգեանը:

Նրա փոխանցմամբ՝ ինքը դէպ-
քի վայրում չի եղել, բայց ինչպէս
պատճել են ականատես ՀԱԿ երիտա-
սարդները, յարձակուող խումբը ոտ-
քերով եւ ձեռքերով հարուածել են
Ալիկին գլխի հաստուածում։ Նրան
հիւանդանոց տեղափոխելու համար
շտապօգնութեան մեքենայ են կանչել։
Ալիկը արիւնոտուած վիճա-

սպառնում: Գէորգ Գէորգեանը
նաեւ ասաց, որ հիմա ՀԱԿ երիտա-
սարդները ոստիկանութիւնում
պատժում են եղելութիւնը, սակայն
յարձակուած երիտասարդները դեռ
չեն լատնաբենուուել:

Համ յայտնաբերություն:

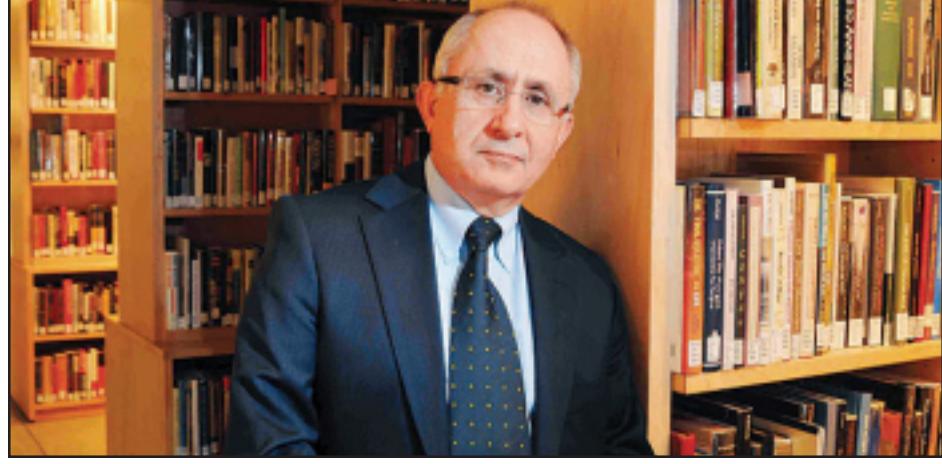
Ոստիկանությունը
NEWS.am-ի թղթակցին յայտնեցին, որ կատարուում է հետաքննութիւն, իսկ ծեծուած ակտիւիստ Ալիկ Հախվերդեանին տրուել է ռազմագիր, ու ուղարկել է աշխատավորությունը:

ԹԱՆԵՐ ԱՔԴԱՄԻ ՀԱՐՑԱՁՐՈՅՑԸ ZAMAN-ԻՆ

ՍԱՐՍԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ԿԱՐԵՒՈՐ Է ՀԱՅ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՌՈՐՍԱՆ ՀԱՍԱՐ

Հայկական լոբբիին տեղահանութեան 100-ամեակին ընդառաջ Թուրքիայի դէմ նոր արշաւ է սկսել, գրում է թուրքական Համառը՝ յաւելելով. «Նախկինում Ապրիլի 23-ի յաջորդ օրը մեզ համար որեւէ նշանակութիւն չունէր: Այժմ, ասկայն, մեր լիշտութիւնների մէջ Ապրիլի 24-ը մնացել է որպէս Հայկական հարցը լիշտու օր»:

Պարբերականը Հայկական հարցի շուրջ զրուցել է երկու հակամէտ կարծիք ունեցող թուրք պատմաբանների՝ Թաներ Աքչամի եւ եռուսուփ Հալաչօղլուի հետ:

Եթէ պրոֆեսոր Աքչամին ասում է, որ «Հայկական հարց» ասելու փոխարէն պէտք է նախեւառաջ «Թուրքական հարցից» խօսել, Հայաջողլուն նշում է, որ ծպտեալ հայերը քիչ-քիչ բացայացուում են, եւ Թուրքիան այդ հարցում պէտք է աւելի զոյց լինի:

Թուրք յայտնի պատմաբան Թաներ Աքչամի հետ հարցազրոյցը ներկայացնում ենք մասնակի կրծատումներով:

-Հայատո՞ւմ էք, որ 1915 թ. 8եղանակութիւն է տեղի ունեցել: Ինչո՞ւ:

-Թուրքիայում շատերը չգիտեն, որ ցեղասպանութիւն հասկացութեան ամենակարեւոր պատճառներից մէկը Հայոց Ցեղասպանութիւնն է: Ցեղասպանութիւնը սահմանած Ռաֆայէլ Լեօ քինն ինքն է նշում այդ մասին: Նա իր յուշերում պատմում է, որ երբ 1921թ.-ին Սողոմոն Թէհէրեան անունով մի հայ սպանել է Թալիաթ Փաշային, ինքն այդ ժամանակ Լեհաստանի համալսարանի ուսանող է եղել: Թէհէրեանի դատավարութեան ընթացքում դասախուն հարցը է՝ ինչո՞ւ մէկ միլիոնից ավելի մարդու սպանելու մասին ասել, որ փոխադարձ կոխւներ են եղել, իմաստ չունի:

Պամանեան կայսրութիւնը հետեւղականորէն ոչնչացնել-չոչնչացնելու պատասխանը 1918թ.-ից յետոյ տեղի ունեցած գործողութիւններով չպէտք է պայմանաւորել:

-Ի՞նչ ճանապարհով պէտք է լուծել Հայկական հարցը:

-Նախ, իմ կարծիքով, ոչ թէ Հայկական հարցից, այլ թուրքական հարցից խօսելը ծիչա կը լինի: Ամէն ինչից առաջ թուրքերը պէտք է սովորեն խօսել անցեալում տեղի ունեցած դէպքերի մասին:

Պատմութիւնն իմասնալն ու պատմութեան մասին խօսելը երկու տարբեր բաներ են: Իմ կարծիքով՝ ամէն ինչի սկզբում ցաւը հասկանալն ու կիսելը պէտք է լինի: Պէտք է սովորենք հայերից լսել, թէ ինչ են ապրել իրենք: Խնդրի լուծումը երկու մասի կարելի է բաժանել՝ պետական մասի կարելի է բաժանել՝ պետական մակարդակ:

Պետական մակարդակում նախակատար է փոխուի կառավարութեան լեզուն, խօսելաձեւը: Կոռուի եւ խաղաղութեան ու եղբայրութեան լեզուները տարբեր են:

Նախ պէտք է լուծում գտնելու համար լեզու գտնել: Դրա համար նախ ինտերնետային էջերում հայերի հանդէպ ատելութիւնն ու վրէժիններութիւնն սերծանող նիւթերին վերջ տալ է պէտք, ինչպէս նաեւ փակել Ազգային անվտանգութեան խորհրդի ֆինանսաւորմածք գործող «Հայերի անհիմն պնդումների դէմ պարզաբանացածք հայերի համար այդ լինի: Հայոց մարդիկ հաւ չեն...»:

Լեմ քինն ասում է՝ ես այդ տերժինն ատելու էմ հայերի գլխին եկածը պատմելու համար: Իսկ մենք քննարկում ենք 1915թ.-ին ցեղասպանութիւն եղել է, թէ՝ ոչ:

-Հայերն էլ բուրքերին են սպանել, այդ մասին հ՞նչ էք մտածում:

-Բոլոր կոտորածներից յետոյ վրէժիններութիւն դրսեւորումներ են լինում: 1918-1919թթ.-ին հայ խմբերն էրզումում, երզնկայում, կարսում վրէժիններութիւնն ակցիտաներ են իրականացրել: Սպանութիւնը սպանութիւն է, սակայն վրէժիններութիւն դրսեւորումները կարելի է արդարացնել: Սակայն որոշ խմբերի անկանոն գործողութիւնների անկանոնութեան մէկ միլիոնից աւելի մարդու սպանելու մասին ասել, որ փոխադարձ կոխւներ են եղել, իմաստ չունի:

Օսմանեան կայսրութիւնը հետեւղականորէն ոչնչացնել-չոչնչացնելու պատասխանը 1918թ.-ից յետոյ տեղի ունեցած գործողութիւններով չպէտք է պայմանաւորել:

-Ի՞նչ ճանապարհով պէտք է լուծել Հայկական հարցը:

Երրորդ կարեւոր քայլը ներութիւն խնդրելը կը լինի:

Մեր ժամանակների պետութիւնների ղեկավարներն ու վարչապետներն անցեալի իրադարձութիւնների վերաբերեալ ներողութիւն են խնդրում: Դրանից նրանք չեն ստորանում, չեն փոքրանում, հակառակը՝ հեղինակութիւն են ձեռք բերում:

Թուրքիան այդ քայլը պէտք է անի: Իսրաէլի կողմից նաև (2010թ.-ին «Մալի Մարմարայ» նաւի) վրայ յարձակման համար ներողութիւն պահանջող թուրքիան պէտք է տեսնի, որ 1915թ.-ին մէկ միլիոն մարդու սպանութեան համար էլ հայերը դա են սպասում:

Երկու ժողովուրդների, երկու կողմերի հաշտութեան համար անհրաժեշտ է դատապարտել դրանք եւ նշել, որ անընդունելի են եղել:

Չորրորդ քայլը վնասի փոխատուցումն է լինելու: Անատոլիական արմատներ ունեցող բոլոր հայերն ինքնաբերաբար քաղաքացիութիւն շնորհելը կարող է մի քայլ լինել: Ազգային փայլ կը լինի հայերն պատկանող մշակութային-կրօնական, պատմական վայրերի վերադարձը, հայ ճարտարապետներ այդ ցաւերը բուրքութիւն էլ նման համարձակ է անհամար անդամ Ատրապէցանից թուրքութիւն ատանալուն:

Դամօթ է:

Ինչպէս յայտնի է՝ Հայաստանի

հետ սորոգրուած Արձանագրութիւններ թուրքիան չենինալ համար Ատրապէցանի ճնշմամբ: Կարծում են՝ 2015թ.-ին այդ Արձանագրութիւնները կեանքի կոչելը լաւ սկիզբ կարող էր լինել: Ես հաւատում եմ եւ լոյս ունեմ, որ քրդական հարցը լուծելու հարցում համարձակ քայլը ձեռնարկած թուրքիան Հայոց ցեղասպանութեան հարցով էլ նման համարձակ քայլեր կ'անի: Սակայն դրա համար նախ անհրաժեշտ է ազգային կարգութիւնների մէջ անդամ Ատրապէցանի անդամութիւն առաջնորդ լինել:

Թուրքիան պէտք է նախեւառաջ վերջ տայ իր երկրի տարած-քից Հայաստան թուրքին իրականացնելու համար անդամ Ատրապէցանի անդամութիւն առաջնորդ լինել:

Դամօթ է:

Ինչպէս յայտնի է՝ Հայաստանի

հետ սորոգրուած Արձանագրութիւններ թուրքիան չենինալ համար Ատրապէցանի ճնշմամբ: Կարծում են՝ 2015թ.-ին այդ Արձանագրութիւնները կեանքի կոչելը լաւ սկիզբ կարող էր լինել: Ես հաւատում եմ եւ լոյս ունեմ, որ քրդական հարցը լուծելու հարցում համարձակ քայլը ձեռնարկած թուրքիան Հայոց ցեղասպանութեան հարցով էլ նման համարձակ քայլեր կ'անի: Սակայն դրա համար նախ անհրաժեշտ է ազգային կարգութիւնների մէջ անդամ Ատրապէցանի անդամութիւն առաջնորդ լինել:

Դամօթ է:

Ինչպէս յայտնի է՝ Հայաստանի

հետ սորոգրուած Արձանագրութիւններ թուրքիան չենինալ համար Ատրապէցանի ճնշմամբ: Կարծում են՝ 2015թ.-ին այդ Արձանագրութիւնները կեանքի կոչելը լաւ սկիզբ կարող էր լինել: Ես հաւատում եմ եւ լոյս ունեմ, որ քրդական հարցը լուծելու հարցում համարձակ քայլը ձեռնարկած թուրքիան Հայոց ցեղասպանութեան հարցով էլ նման համարձակ քայլեր կ'անի: Սակայն դրա համար նախ անհրաժեշտ է ազգային կարգութիւնների մէջ անդամ Ատրապէցանի անդամութիւն առաջնորդ լինել:

Դամօթ է:

Ինչպէս յայտնի է՝ Հայաստանի

հետ սորոգրուած Արձանագրութիւններ թուրքիան չենինալ համար Ատրապէցանի ճնշմամբ: Կարծում են՝ 2015թ.-ին այդ Արձանագրութիւնները կեանքի կոչելը լաւ սկիզբ կարող էր լինել: Ես հաւատում եմ եւ լոյս ունեմ, որ քրդական հարցը լուծելու հարցում համարձակ քայլը ձեռնարկած թուրքիան Հայոց ցեղասպանութեան հարցով էլ նման համարձակ քայլեր կ'անի: Սակայն դրա համար նախ անհրաժեշտ է ազգային կարգութիւնների մէջ անդամ Ատրապէցանի անդամութիւն առաջնորդ լինել:

Դամօթ է:

Ինչպէս յայտնի է՝ Հայաստանի

հետ սորոգրուած Արձանագրութիւններ թուրքիան չենինալ համար Ատր

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՀՈՒՄ ԹԷՌԻՏՐԱԿԱՆԱՀՈՒՄ

ՅԱՐՈՒԹՅԵՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Մարդ անհատը իր ներքին
համոզումներուն եւ հոգեմտաւոր
արժէքներուն հիման վրայ կը կերտէ
իր կեանքը ու կը մշակէ իր
յարաբերութիւնները իր անմի-
ջական շրջապատին ու արտաքին
աշխարհին հետ։ Որքան յստակ ու
բարձրարժէք են այդ համոզմունք-
սկզբունքները, այնքան կրնայ այդ
հիմունքներուն համերաշխ արժանա-
վայել կեանք մը ապրիլ ու վարել։
Քաջ հաւատալով Սոկրատեան
«Մանի՞ր զքեզ» փիլիսոփա-
յութեան, մարդ անհատը նախ եւ
առաջ ինքնաճանաչման ճամբով
կը ձգտի արժեւորել իր կեանքը,
տէր դառնալով բարձրարժէք
սկզբունքներու, ու ապա ըստ այնն
կը մշակէ իր յարաբերութիւնները
դուրսի աշխարհին հետ։ Ինքինք
ճանչցող ու իր կարողութեանց
գիտակից մարդը տէրն է իր անձին։
Իսկ ինքինք ճանչցող մարդը կը
նմանի ծովին բացերու վրայի անդեկ
ու անխարիսխ նաւին, որ կը
տարութերի ու կ'ընթանայ արտաքին
հովերու եւ ալիքներու քմահա-
ճոյքով։ Հետեւաբար, ինքինք
ճանչցող մարդը ենթակայ ու
գործիք կը դառնայ դուրսի ութերու
ղեկավարութեան, որոնք դիւրաւ
կրնան շահագործել զինք, իրենց
սեպհական խնդիրները լուծելու
համար։

Նոյնն է պարագան հաւաքակա-
նութիւններու։ Երբ հաւաքակա-
նութեան մը կը պակսի իր
հասարակաց շահերու պաշտպա-
նութեան եւ հետապնդման
գիտակցութիւնը. Երբ անոր կը
պակսի իր առաջնահերթութիւները
դասաւորելու եւ ծրագրաւորելու
գիտակցութիւնը, ապա ան խոցելի
թիրախ մը կը դառնաց ներքին թէ
արտաքին պատեհապաշտ ուժերու։
Երբ յետաղարձ արագ ակնարկ
մը կը նետենք անցած քանի մը
տասնամբեակներու մեր ազգային
գործունէութեանց վըրայ, երեք գլխաւոր
զարգացումներ կ' առանձնանան՝

- Ա) Հայաստանի անկախացում,
Բ) Արցախի ազատագրում եւ
Գ) Հայերու Ցեղասպանութեան
ձանաշում:

Առաջին երկուքը արգասիքն
են հայրենաբնակ մեր ժողովուրդին,
իսկ երրորդը՝ պիտոքահայութեան:
Եթէ այսօր հպանցիկ արժենորուածը
պիտի կատարենք այս երեքին,
կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը:

Ա.) Հայաստան իրաւականօրէն
անկախացաւ, բայց փաստացիօրէն
արդէն իսկ կորսնցուցած է իր
կարեւորագոյն հարստութեան եւ
ապաւէնի՝ ժողովուրդին առնուազն
մէկ երրորդը, որ մեզ մեծապէս
խոցելի կը դարձնէ:

Բ) Արցախի փաստացիօրէն
ազատագրուեցաւ, բայց այդ
նուածումը ո՞չ իրաւականօրէն
ամբազրուեցաւ եւ ո՞չ ալ
փաստացիօրէն՝ ազատագրուած
հողերու վերաբերնակեցումով:

Գ) Քսանեակի մը աւելի
պետութիւններ ճանչյան Հայերու
Յեղասպանութիւնը, բայց շօշափելի
ի՞նչ շահ ունեցյանք անկի եւ ի՞նչ
կրնանք շահիլ եթէ յաւելեալ
քսանեակի մը կամ քառասնեակի
մը ճանահար ջնաւ ասասհովենք:

մը ճանաչումն ալ ապահովենք։
Վերեւի օրինակները արդեօք
չե՞ն բացայատէր մեծ զոհողութ-
եանց զնով նուածուած մեր
ձեռքերումներու խոցելիութիւնը,
եթէ պիտի շարունակնենք րնթանալ

Նոյն ուղիղով: Ի՞նչ կ'ընենք իրապէս
ամրագրելու այդ նուածումները:
Ժամանակը հասած չէ՝ յեղաշրջելու
մեր մտածելակերպը, վերատեսութ-
եան ենթարկելու մեր գործելաձեւը
և վերադասաւորելու մեր
առաջնահերթութիւնները: Ո՞րքան
ատեն պիտի ինքզինքնիս խարենք
ձեւական բնույթի ձեռնարկներով,
անտեսենով գետնի իրականութիւնը
և մեր գլխուն վրայ կուտակուող
սեւ ամպերը: Ո՞րքան ատեն պիտի
շարունակենք մեծ յոցեր կապելու
ապաւինիլ արտաքին ուժերու,
փոխան ինքնաճանաչման ճամբով
մենք զմեզ զօրացնելու: Ո՞րքան
ատեն պիտի Ցեղասպանութեան
ճանաչում մուրանք օտարներէ,
անզիտանալով որ արտաքին
գնահատանքը, երբ չէ հմնա-
ւորուած ներքին գիտակցութեամբ,
պարզապէս դուռ կը բանաց
առուծախալին հաշիւներու: Ո՞րքան
ատեն պիտի շարունակենք հմայութիւ-
ողային երազներով, երբ հողը կը
սահի մեր ոտքերուն տակէն, մեր
եսասիրութեանց արդիւնք պառակ-
տուածութեան ու մեր անիրատե-
սութեան պատճառաւ: Չե՞նք
տեսնէր աշխարհասիրիւ հայութեան
օրէ օր ուծացումն ու ձերմակ
Զարդը: Չե՞նք տեսնէր Հայաստանի
դատարկումն ու տկարացումը:
Չե՞նք տեսնէր մեր գոյերթին
սպառնացող վտանգը:

Երկու տարրիէն պլիտի ոգեկո-
չենք Ձեղասպանութեան արհաւիրքի
հարիւրամթեակը: Այս կապակցութ-
եամբ, Հայաստանի թէ Սփիւռքի
տարածքին կազմուած են յանձնա-
խումբեր, որոնք աշխատանք կը-
տանին պատշաճօրէն նշելու այս
կարեւոր տարեկիցը: Սակայն ցարդ
հաստարակուած տեղեկութիւններէն
դժբախտաբար կ'ունենանք այն
տպաւորութիւնը, որ անզամի մը
համար եւս պարտականութիւնն մը
կատարած ըլլալու պարտա-

ւորութեան զգացումէն մղուած
սովորականէն քիչ մը աւելի
աջքառու ծրագիրներ ի գործ պիտի
դրուին, հոգեկան խաբուսիկ
գոհունակութիւնն արդելով ու ...
վերջ, մինչեւ լաջորդ կոր

զուր, ալ բնշն յաշորի գլու
թուական: Ի՞նչն է որ մեզ կը
յանդեցնէ այս տպաւորութեան:
Բերենք մեր Լու Անձնլըսահաց
համայնքի օրինակը, աւելի
պարզաբնելու համար մեր միտքը:

ամեակին ընդառաջ, սեր համայնքի
հոգեւոր, քաղաքական, թէ
բարեսիրական պլիսաւոր կազմակեր-
պութիւնները գոյացուցած են
։

միացեալ մարմին մը, որ
ծրագիրներ պիտի մշակէ այդ
առնչութեամբ։ Գնահատելի են
բոլոր մասնակիցները իրենց
ցուցաբերած նուիրման համար։
Բայց մինչ միասնական ոգիով
անոնք զործի լծուած են, իրենց
քթին տակ, Փաստինա քաղաքին
մէջ տեղի կ'ունենան զարմանալի
զարգացումներ, կապուած նոյն
նպատակին հետ։ Երեք տարիներ
առաջ, Փաստինացի հայկական
կազմակերպութիւններու համախմ-
բում մը սկիզբը դրած էր
քաղաքապետարանի շէնքին մէջ՝
քաղաքային խորհուրդի անդամ-
ներու մասնակցութեամբ, Հայերու
Յեղասպանութեան նշան աւան-
դութեան մը, զոր ամէն տարի տեղի
կ'ունենար։ Նոյն համախմբումը
նաեւ սկսած էր արշաւ մը, քաղաքին
մէջ կառուցելու Յեղասպանութեան
զոհերու յիշատակին նուիրուած
յուշարձան մը։ Երբ այս յուշարձանին
կառուցման արտօնագրային
ձեւակերպութիւնները բաւական
ճանապարհ կտրած էին, յանկարծ
անցեալ տարի մրցակից ծրագիր
մը մէջտեղ նետուեցաւ հայկական
տարբեր մարմնի մը կողմէ, որ
նաեւ խլեցե քաղաքապետարանին
մէջ նշուող ոգեկիցման ձեռնարկի
կազմակերպումը։ Ի՞նչու յառա-
ջացաւ այս երկիրկումը։ Ի՞նչպէտ
կարելի է հաշտեցնել այս պատկերը
հարիւրամեակի «միասնական»

ոգեկոչման հետ։ Հաւաքական աշխատանքի արդիւնաւետութեան եւ միասնական ոգիի դրսեւորման ի՞նչպիսի արտայացյուտութիւն է այս բոլորովին հակադիր պատկերը։ Այս նեղծիտ ու հատուածական մտածելակերպի արդիւնք չէ՝, որ տարիներէ ի վեր որեւէ նշանակելի «միասնական» ծրագիր չենք կրցած յաջողցնել։ Ի՞նչ եղաւ կլէնտէյլ քաղաքի Յեղասպանութեան Յուշարձանի հարցը։ Ի՞նչ եղաւ Ուշաշնկը Յեղասպանութեան Թանգարանի հարցը։ Դեռ չենք խօսիր Մոնթեպելլոյի Յեղասպանութեան Յուշարձանը «իւրացնելու» խայտարակութեանց մասին։ Երբ Յեղասպանութեան նման սուրբ եւ նուիրական դատն ալ կը ձախողինք վեր պահել մեր ներքին քինա-իննորութեանց այլանելի մակարդակէն, ուրեմն փաստը տուած կ'ըլլանք մեր մտածելակերպի աղքատութեան։ Փաստը տուած կ'ըլլանք թէ ի՞նչու նորահաս սերունդները կը դժկամին ներգրաւուիլ հայ կեանքին ներս։ Փաստը տուած կ'ըլլանք հայութեան հասարակաց շահերու պաշտպանութեան եւ հետապնդման մեր զիտակցութեան սնանկութեան։ Հետեւաբար, այսպիսի իրավիճակէ մեկնած, մենք իրաւունք չունի՞նք մտահոգուելու, որ գալիք ձեռնարկները, Հայաստանի թէ Սփիւռքի տարածքին, պարզապէս ձեւական բնոյթի պիտի ըլլան, ինչպէս կ'ըլլան «Արի Տուն», «Հայաստան-Սփիւռք» եւ զարմանազան տեսակի ալլ ծրագիրներ եւ ժողովներ։

Ժամանակն ու առ առ գործություն է, որ փոխան
ձեւականութեանց եւ ինքնախա-
բէութեան, փոխան օտարէն ճամաչում
մուրալու եւ անոր հացին իւղ քսելու,
լրջօրէն լծուինք ինքնածանաչման
ճամբով մեր իրավիճակի բարե-
լաման: Ազգովին անդրադառնանք,
որ այս ընթացքով մենք պարզապէս
կը մսիենք Մաշտոցներէն եւ
Խորենացիներէն մեզի մնացած այն
քչիկ մը հարստութիւնն ալ, մինչեւ
... կերջնական մնանկացում:

ՍԱՀԱԿԵԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՄԱՅԻՍ 10-Ի ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՇՆՈՐՀԱՆԴԵՍ ՆՈՒԻՒՐՈՒԱԾ

«ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉՅԱՊԵՏ
ԲԵՆԻԱՄԻՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ» ԳԻՐՔԻՆ

Կազմակերպութամբ

Սահակեան Սանուց Միութեան

(Գրող եւ խմբագիր)

Կլենտէյլի Հանրային Գրադարանին մէջ
222 East Howard Street, Cleveland, OH 44105

Unifn Uqawat

Հիւրասիրութիւն

massis Weekly

Volume 33, No. 15

Saturday, APRIL 27, 2013

Armenia Marks 98th Anniversary of Genocide

YEREVAN -- Tens of thousands of people marched silently to the hilltop Genocide Memorial at Tsitsernakaberd in Yerevan on Wednesday to pay respect to the memory of 1.5 million Armenians killed in Ottoman Turkey during World War I in the first Genocide of the twentieth century.

The traditional procession marked the 98th anniversary of the arrest of hundreds of Armenian intellectuals in Istanbul. They were subsequently executed amid mass killings and deportations of Armenians across the crumbling Ottoman Empire.

"Today, we bow to the memory of innocent victims," President Serzh Sarksian said in a written address to the nation. "The great majority of these victims didn't even have graves."

"One of the indigenous and most ancient peoples of the region was exterminated on its own land or during its forced exile," he said.

The daylong commemoration began in the morning with a prayer service held by Catholicos of All Armenians Karekin II by the eternal fire of Yerevan's Tsitsernakabert Genocide Memorial in the presence of Sarksian and other top state officials. An incessant stream of people laid flowers there in the following hours.

In his statement, Sarksian reaffirmed his government's commitment to seeking greater international recognition of the Armenian massacres as genocide. "It is our duty to realize and

Continued on page 4

Armenian Genocide Commemorated in Diyarbakir for First Time

DIYARBAKIR, TURKEY -- A large crowd gathered at the Diyarbakir Metropolitan Municipality Theater on April 23 to commemorate the Armenian Genocide.

The event, commemorating the 98th anniversary of the destruction of the Armenian community in the city, was organized by the Diyarbakir Bar Association (DBA) and the Diyarbakir Municipality, and featured a panel discussion with historian Ara Sarafian and the head of the DBA, Tahir Elci, the Armenian Weekly reported.

In his opening remarks, Elci noted that as Armenian intellectuals and community leaders were being rounded up in Istanbul on April 24, 1915 and during the weeks that followed, a similar process unfolded in Diyarbakir.

Stressing Kurdish participation in the genocide in Diyarbakir, Elci said that confronting the reality of the genocide by Kurds today is inevitable. Moreover, he argued that Kurds should support Armenians in the struggle against the state's ideology and denialism.

"We grew up with the stories of our grandparents about the massacres of the Armenians. Denialist discourse does not withstand legal and historic

scrutiny," he said.

"Today, we commemorate the genocide in Diyarbakir for the first time. This is a very important day for us. We bow respectfully before the memory of our Armenian brothers who were murdered in 1915, and condemn the genocide," Elci concluded.

Sarafian focused on the process of the destruction of the Armenians in Diyarbakir in 1915. He noted that he had come to Diyarbakir to conduct research on the genocide, and that locals had been very helpful.

After the meeting, members of the audience headed to the banks of the Tigris River and threw flowers in the water in memory of the Armenians killed there during the genocide.

President Obama Remembers 'Meds Yeghern' in Annual Statement

WASHINGTON, DC -- U.S. President Barack Obama again declined to refer to the 1915 mass killings of Armenians as genocide on Wednesday, essentially repeating carefully worded statements on the subject made during his first term.

Obama used instead the Armenian phrase Meds Yeghern, or Great Calamity, to commemorate the 98th anniversary of the start of the massacres in the Ottoman Empire. Below is the full text of the statement:

Statement by the President on Armenian Remembrance Day

Today we commemorate the Meds Yeghern and honor those who perished in one of the worst atrocities of the 20th century. Ninety-eight years ago, 1.5 million Armenians were massacred or marched to their deaths in the final days of the Ottoman Empire. We pause to reflect on the lives extinguished and remember the unspeakable suffering that occurred. In so doing, we are joined by millions across the world and in the United States, where it is solemnly commemorated by our states, institutions, communities, and families. We also remind ourselves of our commitment to ensure that such dark chapters of history are not repeated.

I have consistently stated my own view of what occurred in 1915, and my view has not changed. A full, frank, and just acknowledgement of the facts is in all of our interests. Nations grow stronger by acknowledging and reckoning with painful elements of the past, thereby building a foundation for a more just and tolerant future. We appreciate this lesson in the

United States, as we strive to reconcile some of the darkest moments in our own history. We recognize those courageous Armenians and Turks who have already taken this path, and encourage more to do so, with the backing of their governments, and mine.

The history and legacy of the Armenian people is marked by an indomitable spirit, and a great resiliency in the face of tremendous adversity and suffering. The United States is stronger for the contributions Armenian-Americans have made to our society, our culture, and our communities. In small measure we return that contribution by supporting the Armenian people as they work toward building a nation that would make their ancestors proud: one that cherishes democracy and respect for human liberty and dignity.

Today we stand with Armenians everywhere in recalling the horror of the Meds Yeghern, honoring the memory of those lost, and affirming our enduring commitment to the people of Armenia.

Los Angeles City Council Commemorates Armenian Genocide

LOS ANGELES, CA -- To mark the 98th anniversary of the Armenian Genocide, the Armenian Council of America (ACA) participated in the City of Los Angeles' annual Armenian Genocide Commemoration ceremony held at the Los Angeles City Council Chamber on April 19.

The commemoration was led by Councilmember Paul Krekorian and former City Council President Eric Garcetti, recognizing Rose Garjian, a 104 year old Genocide survivor, honoring Ararat Home for its immeasur-

able contributions to the Armenian-American elderly community, as well as honoring the AGBU Generation Next program for transforming the lives of Armenian-American youth.

Councilmember Krekorian expressed the difficulty in grasping the magnitude of Genocide – a Genocide in a tiny nation to have lost one and a half million Armenian men, women and children. To put it into perspective, he asked everyone to remember

Continued on page 4

Los Angeles County Recognizes Day of Remembrance for the Armenian Genocide

ACA members with Supervisor Michael D. Antonovich

LOS ANGELES COUNTY – The Armenian Council of America along with members of the Armenian diplomatic corps, clergy and business community, Supervisor Michael D. Antonovich and the Board of Supervisors proclaimed April 24, 2013 as “Day of Remembrance for the Armenian Genocide of 1915-1923” in Los Angeles County.

“Los Angeles County is home to the largest population of Armenians in the United States, enriching our communities through their leadership in the fields of business, agriculture, academia, medicine, government and the arts,” said Antonovich.

On April 24, 1915, the Turkish government began the systematic extermination of the 1.5 million members of the Armenian community that included religious, political and intellectual Armenian leaders.

“By consistently remembering and openly condemning these atrocities, Los Angeles County demonstrates the need for constant vigilance to prevent similar events in the future,” said Antonovich. “We join the Armenian community in its commitment to en-

sure that those who died and suffered are never forgotten.”

Antonovich also urged President Barack Obama and members of Congress to raise the issue with the President of Turkey when they meet in the Oval Office in a few weeks.

“On this day, we are reminded of the tremendous loss of our people, but it is also an inspiring time to celebrate the closeness and collaboration of the Armenian community which comes together every year to mark this occasion,” said ACA Member Mehran Khatchadourian. “I applaud Supervisor Antonovich and the LA County Board of Supervisors for continuously championing this issue and educating the public about the importance of recognizing and taking a stand against man’s inhumanity to man.”

The Armenian Council of America is dedicated to educating the Armenian-American community in local political affairs, as well as actively pursuing Armenian-American participation in their respective local governments, to support political candidates who share the values of the Armenian American community.

Taner Akcam: Armenia-Turkey Border Should be Opened for Normalization of Relations

As the anniversary of the Armenian Genocide approaches, historian Taner Akcam suggests Turkey open its borders with Armenia as a step to normalize relations between the two countries. Talking to Today’s Zaman Akcam claims that the Armenian issue cannot be solved unless diplomatic ties are established.

Akcam says that Turkey should stop wasting its time with the argument that 1915 was not genocide “by exploiting people’s ignorance about this matter and creating an unnecessary debate.” He argues that 1.2 million Armenians were forced to relocate under the rule of the Committee of Union and Progress (CUP) during the Ottoman Empire.

He also argues that thirst, hunger and diseases were among the main reasons for the deaths, but the groups that were forced to migrate were intentionally led to take the longer routes and were not provided water and food during their journey.

“Few people know this, but the Armenian genocide was one of the main reasons why the word “genocide” was first coined. Raphael Lemkin is the per-

son who coined this word and admits that the Armenian genocide was decisive in this coinage,” Akcam said.

Asked how the Armenian issue can be solved, the historian said: “I think we should focus on a “Turkish issue” rather than on the “Armenian issue.” First of all, we, Turks, must learn to talk about what happened in the past. We must learn both what the truth was and how we can discuss it. To know the history and to talk about it are two different things. In my opinion, the first thing to do is to learn how this can be understood and share sorrows. We must be able to listen to Armenians as they talk about their heart-wrenching experiences.”

“On the state level, a government which really intends to solve this issue must first change its wording and style. The language of peace and fraternity is different from that of strife. First of all, a language that would facilitate the settlement must be created. To this end, the publications including official websites of certain ministries that are rife with hatred and animosity against Armenians must be shut down. The Board of Coor-

Garry Sinanian’s Speech During 98th Anniversary Commemoration of Armenian Genocide at Times Square

The following is the text of the speech delivered by ACA representative Garry Sinanian at the 98th annual Times Square Armenian Genocide Commemoration on April 21, 2013.

Reverend clergy, distinguished guests, honorable leaders of the community, ladies and gentlemen,

I am truly privileged to be given the opportunity to speak here in New York’s Times Square about the first genocide of the 20th century. 98 years ago to this day in 1915, more than 300 Armenian leaders, writers, and professionals in Constantinople (present day Istanbul) were rounded up, deported and killed along with 5,000 ordinary Armenians who were butchered in the streets and in their homes.

Over 1.5 million Armenian lives stolen, 2/3 of ancestral land taken away. Adolf Hitler once famously said “Who still talks nowadays of the extermination of the Armenians?” How much longer is the Armenian Genocide going to be used as a template for future Genocides before it is recognized?

According to the world English dictionary genocide is the policy of deliberately killing a nationality or ethnic group. And that is exactly what the Ottoman leaders perpetrated against the Armenian people.

dination for Combating Unfounded Genocide Claims, subordinated to the National Security Council (MGK), must be abolished. As long as there is such a board, it is a fancy to believe Turkey will launch an initiative about genocide,” he said.

“The second step is to open up border crossings. We can solve a past issue only by normalizing ties today. As long as the border crossings are kept closed and no diplomatic ties are established with Armenia, this issue cannot be solved. If people don’t know each other and if they don’t talk to each other, how will they settle a problem among themselves? Dialogue is a sine qua non component of communication among people. If Turkey opens up the border crossing with Armenia and calls it “Hrant Dink Border Gate,” this would be a good gesture,” the historian continued.

Taner Akcam believes the third step is to pay an apology. “In our time, heads of state and government pay apologies in connection with past tragedies. When they do, this does not humiliate them. Rather this boosts their prestige. Turkey must take this step. Given the fact it expected Israel to pay an apology for an attack against a vessel, Turkey should know that Armenians nurture

Unfortunately, to this day the Turkish government has not only denied the genocide, but has persecutes many of its citizens who have dared to speak about it or urge their government to recognize it.

Healing and reconciliation between the Armenians and Turks can only begin if the Turkish government musters enough courage to finally recognize the Armenian genocide.

Every tragedy has both victims and heroes, and it is important to recognize all those Turkish intellectuals, scholars, artists, writers, and ordinary citizens who so bravely stood up and declared “YES, there has been an Armenian genocide”. We cannot change the past, but we can begin to build a new era of Armenians-Turkish relations that is based on honesty and justice.

Today, we once again urge Mr. Erdogan and his government to do the right thing and once and for all recognize the Armenian Genocide to rid the Turkish nation of the heavy burden of its painful past and begin the healing process for Armenians and Turks alike.

similar expectations about the death of about 1 million people in 1915. This problem cannot be solved if the Turkish government does not accept the fact that 1915 incidents were a crime that cannot be defended ethically. For two societies and sides to make peace, Turkey must denounce the crimes against the Ottoman Armenians in 1915 and declare that those crimes were morally/ethically unacceptable.”

“The fourth step is to launch a number of moves to compensate for the past’s losses. In this scope, Armenians who have roots in Anatolia may be automatically granted Turkish nationality. Another step may be to recognize and promote the Armenian cultural heritage in Turkey. In this framework, religious, cultural and historical Armenian buildings may be renovated. Reviving the destroyed or damaged Armenian cultural heritage and civilization in Anatolia will be the best response to the past’s subversive mentality.

Another symbolic yet significant step might be to return the churches, buildings and fields seized in Çukurova region that belonged to Sis Catholicos Church, which is of secondary or even

Continued on page 4

“Remembering Moushegh Ishkhan”

From Yervant Babayan’s Book
“They Should Not Be Forgotten”

Translated by Dr. Marie Dakessian

One hundred year old educator, writer, and community leader Yervant Babayan’s book “They Should Not Be Forgotten” highlighting the legacy of prominent Armenian writers and community leaders, was published in 2009 in Los Angeles. The following is Dr. Marie Dakessian’s English translation of an excerpt from this book to make it more accessible to the younger generation.

Born in Sivri Hisar—a state of Ankara—in 1913, Moushegh Ishkhan is exiled with his family in 1915. After moving from one place to another, he settles in Damascus. Following his graduation from the local elementary school, he leaves for Cyprus. He completes two years of study at the Melkonian Educational Institute, where he is a student of Hagop Oshagan. He moves to Beirut in 1930, and graduates in 1935 from the Nshan Palandjian College, where he teaches for three years. Ishkhan takes literature and pedagogy courses in Belgium from 1938-1940, after which he returns to Beirut. He works as a lecturer in literature at the Palandjian College until his retirement. At one point, he simultaneously serves as editor of both the daily and weekly editions of Aztak.

Moushegh Ishkhan passes away in 1990.

As a poet, prose writer, dramatist, and teacher, he has penned 17 books:

The Song of the Homes; The Fire; Armenia; Life and Dreams; For Bread and Light; Three Great Armenians; For Bread and Love; Greetings, Fatherland; Golden Autumn; Affliction; It Is So Difficult to Die; The Wait; The Man from the Refrigerator; Plays; My Teachers; Sunset; Twilight Under the Shelling; Modern Armenian Literature (three-volume textbook); and Farewell, Childhood.

Farewell, Childhood

With this book, Moushegh Ishkhan seeks to revisit his miserable childhood, one overwhelmed by the burden of deprivation and horror experienced during an itinerant existence, as his family moved from one country to another, from one city to the next.

Like an expert psychologist, Ishkhan examines the painful recollections of his youth. The most heart-wrenching of these is his mother’s outpouring of grief at his father’s gravesite.

At the end of World War I, the survivors of the Genocide return to their ancestral cities with great hopes. Ishkhan’s family, along with others, returns to Sivri Hisar and settles in a meager house. Their splendid, two-story residence is now inhabited by a Turkish military doctor.

Sometimes they go to church to pray. The young Moushegh says his own special prayer: “Dear heavenly Father, protect us. Please don’t allow the Turks to find out where we’re hiding. Save us from deportation. Amen.”

When his father dies, Ishkhan

Moushegh Ishkhan

considers his paternal uncle to be his father and his wife becomes his mother. Because Ishkhan’s biological mother has gone to Jerusalem, she is known as his “haji” (pilgrim) mother.

The survivors speak only about the deportations. They tell of the starvation, the horrifying Turkish criminals, the massacres. This is all that Moushegh ever hears. His inner world is filled with “deathly phantasms.” Terrifying visions torment him at night.

Father wants to teach him how to read Armenian. He resists, maintaining that he is incapable of learning. Father and Mother insist. Moushegh is upset and begins to cry. It is obvious that, in this condition, he can’t learn anything. However, he cheers up when Father brings him a colorful book. “Curiosity,” he says, “conquers fear.”

Yervant Babayan

Suddenly everything changes. More Turkish soldiers arrive, and the relative tranquility is disrupted. The Turks are infuriated by the triumph of the Greeks, and the Armenians are gripped with dread. One night, the remaining men—including Father—are taken, God knows where.

Everything changes once again. The Greeks occupy the city. Moushegh recalls Father’s words: “The Greeks will win only if the British want it.” The Armenians, especially the children, are happy. They see automobiles for the very first time. What an exciting novelty! Steam issues forth from the front of the vehicle. “It’s going to explode!” someone exclaims. Mother suddenly carries him away. Although he says nothing, Moushegh’s pride is hurt. The other novelty introduced by the Greeks is chocolate. When Mother

brings some home from the market and passes it out to them, they consume it eagerly. Moushegh notices that the piece of chocolate given to him is bigger than the rest. “I wasn’t dissatisfied, of course, but I felt an inexplicable uneasiness in light of the injustice meted out to my sister and brother,” writes Moushegh.

Unfortunately, the Armenians aren’t happy for long. It is said that the Greeks have been defeated and have begun to withdraw. Haste and alarm—the Armenians despair. The only solution is to flee. The decision is made and, with innumerable difficulties, they reach Bursa.

Bursa has several silk mills. Moushegh’s “haji” mother and his cousin find work in one of the silk factories. Bursa is also known for its mineral springs. Moushegh frequently suffers from anuria, or urine retention. Mother takes him to the springs, in an effort to cure him. A naked girl standing at the edge of the pool captures the attention of our pubescent youth.

Embarrassed, he avoids looking at her nude body, especially at her shivering breasts. But he senses that it is difficult not to stare. Mother leaves him in her care. Regarding this he says: “We are together for two or three days now, and she is the one who carries me out of the water to hand me to Mother. At night I secretly pray that I won’t pass my stones so that the Turkish girl and I may continue to descend into the pool of happiness for a long time.”

A year after their arrival in Bursa, worrisome news begins to circulate. Mustafa Kemal advances, and the Greeks withdraw. Bursa is in danger. It is necessary to leave as soon as possible. Armenians arrive in trucks at one of the gulfs of Marmara. Everyone is sad, but Moushegh is happy: he sees the sea for the first time.

Everyone gathers upon the wharf, rushing to board the steamship docked nearby. There is pushing and shoving, confusion and disorder. Some, like Moushegh’s family, don’t attempt to join the crowd. They move away and situate themselves in some abandoned wagons. In the morning, they are distressed to learn that the wharf’s pier has collapsed and many have drowned. A few days later, a ship arrives and transports them to Istanbul.

Through a special arrangement, they settle in an old school. They are happy because there is no danger of deportation or massacre. However, serious challenges exist. In particular, the danger of Mustafa Kemal looms. It is said that on any given day he can capture Istanbul. In order to avoid new troubles, the Armenians begin to depart. They leave for Greece, Bulgaria, and other countries. Moushegh and his family go to Damascus. A few years later, the family is split apart.

Moushegh’s biological grandmother and uncle propose, in successive letters, that they come to live with them in Greece. Mother agrees to “haji” mother’s relocation along with Moushegh’s younger brother and sister. However, Moushegh will remain with Mother, naturally, since he has already been officially registered with the government as her child. They depart, bidding their loved ones farewell with affectionate yet anguished kisses.

This sad separation is followed by a happy reunion. Moushegh Ishkhan writes: “It took thirty-seven long years for the ‘gates of hope’ to open. I had the good fortune to visit Yerevan in 1962 and to embrace my ‘haji’ mother, sister, and brother there.”

Education

Istanbul. Along with refugee children who share his fate, Moushegh begins to attend the Ortaköy school. Only he recognizes the Armenian alphabet.

“I’m not a bad boy,” he writes. “My sickly constitution undoubtedly prevents me from doing anything evil....Regarding laziness, why conceal my sin? I’m afraid that I’m a bit lazy. When Father would teach me the alphabet, I would pretend to have a stomach ache.”

There are events that unexpectedly reveal hidden talents. This is what happens to Moushegh during geography class. When he names the various places that the refugees have

been as he describes their sufferings, the local boys listen with astonishment. His teacher, interested in and moved by his story, praises him. “The local boys’ dumbfounded curiosity makes me happy,” he writes. “Not only have I overcome my usual timidity, but I feel like the hero of a famous epic novel as well.” Moushegh’s self-confidence is further bolstered during religion class. He, only he, answers the teacher’s questions. Father has recounted all of the biblical episodes to him. In response to the question, “What did Moses give the Jews when he came down from the mountain?” he immediately replies: “the testament of the Ten Commandments.” In response to a second question, “What is the difference between the Jews who leave Egypt and the Armenian refugees?” After thinking for a moment, he states: “The Jews go to their land; we go elsewhere.”

Damascus. Moushegh is nine; his sister is six. His brother is very young. They attend the Catholic Sisters’ Arabic school. Arabic is the primary language, but French is also taught.

Arabic is a difficult language to learn. After suffering for a month, he finds the means of success. With the help of others, he writes his lesson

Continued on page 4

Preventing Genocides is Preventing Denials

By Lena Manougian

"The Best way to stop Genocide, is to prevent it from happening."

The world's worst intentional human rights problems are caused because of genocides.

There are two reasons why genocides are still committed in the world:

1. Not enough international institutions needed to predict and prevent it.
2. Lack of political will to stop it.

In order to prevent genocide , we must first understand it. We must study and compare genocides and develop a working theory about the genocidal process.

"Preventing Genocides is an achievable goal. When a state engages in atrocity it forfeits its sovereignty". says vice president Joe Biden.

1.5 million Armenians. 3 million Ukrainians. 6 million Jews. 250,000 Gypsies. 6 million Slavs. 25 million Russians. 25 million Chinese. 1 million Ibos. 1.5 million Bengalis. 200,000 Guatemalans. 1.7 million Cambodians. 500,000 Indonesians. 200,000 East Timorese. 250,000 Burundians. 500,000 Ugandans. 2 million Sudanese. 800,000 Rwandans. 2 million North Koreans. 10,000 Kosovars. Genocides and other mass murders killed more people in the twentieth century than all the wars combined.

The role of the whole world in preventing genocides should never be overlooked. Every individual should take part in the long and hard process of preventing cruelties against other genders, individuals and people.

Preventing genocides is preventing denials, which are repeatedly - the continuation of all genocides.

The Cost of Denial

In his studies of genocide, Dr. Gregory Stanton, President of International Association of Genocide Scholars and President of Genocide Watch discovered that the process of every genocide has predictable stages that are not linear, because they usually operate simultaneously. But there is a logical order to them, because a later stage cannot occur without a logically prior stage. It is also useful to distinguish them, because they can help us see when genocide is coming and what governments can do to prevent it.

The first is Classification, when we classify the world into "us" versus "them".

The second is Symbolization: when we give names to those classifications like Jew and Aryan, Hutu and Tutsi, Turk and Armenian.

The third is Dehumanization: when perpetrators call their victims rats, or cockroaches, cancer, or disease; so eliminating them is actually seen as cleans-

ing the society, rather than murder.

The fourth is Organization: when hate groups, armies, and militias organize.

The fifth is Polarization: when moderates are targeted, who could stop the process, especially moderates from the perpetrators' group.

The sixth stage is Preparation: when the perpetrators are trained and armed, victims are identified, transported and concentrated.

The seventh stage is Extermination; what we legally define as genocide: the intentional destruction, in whole or in part, of a national, ethnic, racial, or religious group.

And the eighth stage in every genocide: "Denial"

It is actually a continuation of the genocide, because it is a continuing attempt to destroy the victim group psychologically and culturally, to deny its members even the memory of the murders of their relatives. Denial has a profoundly negative impact on everyone concerned.

Denial harms the victims and their survivors. That is what the Turkish government today is doing to Armenians around the world and this is exactly how they planned the horrific genocide against Armenians.

"Denial is double killing, as it strives to kill the memory of the event."

Denial harms the perpetrators and their successors.

Denial harms the bystanders."

We believe the US government should not be party to efforts to kill the memory of a historical fact as profound and important as the genocide of the Armenians, which Hitler used as an example in his plan to exterminate the Jews.

Around the world, victims of genocide ask first for recognition of the crime committed against them. It is as essential to healing as closing an open wound. Without such healing, scars harden into hatred that cripples the victim and cries out for revenge.

Studies by genocide scholars prove that the single best predictor of future genocide is denial of a past genocide coupled with impunity for its perpetrators. Genocide Deniers are three times more likely to commit genocide again than other governments.

The next step that Turkey must take to become a real democracy is to acknowledge its own past and first admit its own problems.

As Armenians worldwide commemorate the 98th Anniversary of the 1st brutal Genocide of the 20th century, we urge the U.S. to acknowledge it , by heeding to democratic and human values and by expressing its own moral and intellectual views and principles.

Taner Akcam

Continued from page 2

equal importance to Mother Cathedral of Holy Etchmiadzin," Mr. Akcam said.

"Another thing we can do is to raise awareness of people. To ensure public access to correct information and eliminate the negative effects of 100-year old brainwashing and denial policies, programs may be organized to inform the public, through participation of Armenian scholars, and via the press.

Joint committees at various levels (Parliament, universities, etc.) between two countries may be established and civilian initiatives to boost relations may be developed," he said.

As for the expectations from 2015, the 100th anniversary of the Armenian Genocide, the Turkish historian said: "If Turkey does not seriously change its policies and if the US, the UK and Israel do not modify their stance, I don't think anything special will happen."

"Remembering Moushegh Ishkhan"

Continued from page 3

using Armenian letters, memorizes it overnight, and earns his teacher's praise the next day: "Afik yah waled" ("Well done, boy").

However, he isn't happy. The environment is strange, and so sad that "my childhood died from day to day, pale and exhausted."

The second school that he attends is the Franco-Arménienne school. All of the students are Armenian, but they speak Turkish. The teachers are Armenian, too. The principal is a Jesuit priest who preaches Catholicism. The teachers' struggle against Turkish fails. Here is Moushegh's evaluation: "At the Franco-Arménienne school, I forgot the Arabic that I had learned at the Sisters' school, my Arabic improved, I learned the Armenian grammatical cases quite well, and I struggled endlessly to learn French."

Damascus' third school is the Protestant one. Moushegh is a fourth-grade student there. This school is unique for its morning worship. Every morning one teacher, in turn, discusses a biblical episode. Then they sing spiritual songs. In Moushegh's opinion, the best speaker is an Armenian teacher named Baron Boghos. He only emphasizes patriotism. In a conservative school, Baron Boghos' audacity is worthy of praise, according to Moushegh.

Furthermore, he manages to foster Moushegh's love for reading by providing him with books and encouraging him to write. Here is his opinion: "Baron Boghos was one of those exceptional teachers to whom students connect with unreserved adoration. A familial feeling had been created between us." At the year-end ceremony, the best students are awarded honor pins.

Armenia Marks 98th Anniversary of Genocide

Continued from page 1

to bring the attention of the international community to the fact that denial of the Genocide constitutes direct continuation of that very crime and that crime is continuing in modern-day Turkey," he said.

"Some are trying to persuade us 'not to reopen the hundred-year-old wounds but to look forward.' Our response to this counsel is the following: [Turkish writer] Orhan Pamuk and [Turkish-Armenian journalist] Hrant Dink were not brought to trial a hundred years ago. They were tried right before our eyes. For the Armenian as well as for the Turkish societ-

Moushegh receives one as well.

The following year, a young man is appointed principal. His affectionate manner towards the students quickly makes him everyone's favorite. Soon thereafter they begin to criticize him. Yet the criticism and slander do not undermine his authority. The cordial principal-student relationship endures.

Near the end of May, he organizes a May 28th commemoration along with a group of students. Tasks are assigned, and a program is prepared. Moushegh is to recite a poem by Siamanto. Everyone at school is excited about the upcoming event. Alas, the Board of Trustees opened in Beirut two years later. Two years later? Moushegh isn't very excited by the prospect of such a distant likelihood. He continues to work as a shoemaker's apprentice.

One evening, on his way home, he runs into his dear Armenian teacher, Aris Shaklian. In response to his questions, he replies that he has decided to become a shoemaker. "No, Moushegh my son, no, you weren't meant to be a tradesman," he says and proposes that he continue his education at the Melkonian Educational Institute in Cyprus. He assures Moushegh that, if he is willing to go, he will arrange it for him.

Moushegh thankfully accepts his teacher's proposal and, after passing the entrance exams, departs for Cyprus.

Here is his assessment of his meeting with his teacher: "This chance meeting, in front of a coffeehouse on a Saturday evening, fatefully determines my entire future. Instead of becoming a shoemaker, I become an educator."

The book's conclusion: "My persecuted and exiled childhood comes to an end here. Farewell, childhood."

ies this issue is current and urgent," added the Armenian leader.

In a joint statement issued on Wednesday, Catholicos Karekin II and the Lebanon-based Aram I, Catholicos of the Great House of Cilicia, similarly said that the Turkish state should not only acknowledge the genocide but also "fully compensate the Armenian people for their losses."

They said this must include returning hundreds of worship sites and other properties that belonged to the Armenian Church until 1915. Most of them were located in what is now eastern Turkey, an area that was part of ancient and medieval Armenian kingdoms.

Los Angeles City Council

Continued from page 1

what they felt on September 11th when thousands of victims were lost to a horrible act of terror, and to imagine if that terror was experienced every day for an entire year. "It is very important for all of us to recognize and condemn man's inhumanity towards man," Krekorian said.

"As the Councilmember representing Little Armenia, who has traveled to

Yerevan to make us sister cities, I'm deeply aware of the lasting impact of the Genocide," Councilmember Eric Garcetti said. "It's important that the Genocide is never forgotten—that is the best way to ensure that tragic chapter in history is never repeated."

In previous years the City Council has honored Emmy nominated filmmaker Dr. J. Michael Hagopian, and world-renowned scholar, Professor Richard G. Hovannessian.

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ . . . ԱՍՈՒՄ ԵՆ

ՊՈՂՈՍ ԱՐՄԵՆԱԿ ԼԱԳԻՍԵԱՆ

Հայաստանում ֆրանսիայի դեսպանը, Երեւանում տեղի ունեցած ասուլիսի ընթացքին, խօսքն ուղղելով Երեւանի Պետական Համալսարանի ուսանողներուն, կոչ է արել հաշտութիւն գտնել՝ Արմէն-Հայերի նկատմամբ թշնամութիւն արած՝ Թուրքիայի ու դուշման թուրքի հետ:

Հաշտութիւն... : Քարեկած
երկրի պատուարժան զեսպան, զի-
տե՞ս ինչ է՝ հաշտութիւն։ Ֆրան-
սան, միայն վերջին հարիւրամեա-
կի ընթացքում գերմանների հետ
երկու աշեղ պատերազմեր է մղել,
իրենց երկրներիահմանների, մայր-
ցամաքամասերի տարածքները բա-
ժանելու ու վերաբաժանելու, տնտե-
սական ազդեցիկ գոտիներին տիրե-
լու։ Երկրներ խմբած իրենց կող-
քին, անչափելի զէնքեր կուտակած,
միլիոն-միլիոնզինուոր դարձած
մարդիկ ճակատեցին, զարկին իրար,
սպաննեցին, սպանուեցին։ Յետոյ
էլհաշտուեցին։

Սիջին Ասիայի տափաստան-
ների հարիւր հազարաւոր քոչուռ-
ներ, անապատների դաժանութեան
անզապելի կիրքը իրենց հոգինե-
րում, արշաւեցին արեւմուռք, բնա-
ւորուեցին Աստուծոյ արարած
դրախտիկ երկիր՝ Հայոց Սրբազն
Լեռնաշխարհ ու նրան յարակից
տարածքներ՝ Աստուած մոռացել էր
նրանց հոգիներին կաթել իր սիրու
ու գթառատ հուրը: Անասովիա
կոչեցին այն, յոյներից փոխ առած
“Արեւելեան Նահանգներ՝ իմաս-
տով, որ ջնջուէր հայկական Սրբա-
զան Լեռնաշխարհի Հայաստան
անունը:

Հարիւր-հարիւր տարիներ տիրեցին այդ Սրբազն Լեռնաշխարհին: Հագար-հագար առաջական ժողովուրդին կեղեքեցին անապատի դաժանութեամբ, յափշտակեցին նրանց արարուումը, զրկեցին Մարդ՝ կոչուելու արարչական իրաւունքից, պոկեցին սրտերից Աստծոյ յեղած՝ “ապատ” լինելու կամքը, ատրուկ եղան: Յարգարժան ղեսպան, մի պահ գոցիր ակներդ, անէացիր աշխարհից, նայէ՛, նայէ՛, թուրքը մտել է հայուտուն, իրենց մայրիկին փաթաթուած մանուկներին պոկում նրաթեւերից, լսի՞ր մօրը ցաւի կանչերը, քու սիրտը չի՞ դողայ . . . մտի՞ր նոյն շէնի ուրիշներ, կանգնած են ճաշի սեղանի շուրջ, մանուկն է աղօթում Աստուած չարից փրկէր իրենց . . . ասկյարն է խոցում հօր սիրտը, լսո՞ւմ ես նրանց աղիողորմ կանչերը...: Դու կը ներե՞ս նրանց, դու կը հաշուե՞ս նրանց հետ, “հաշտութիւն” ասում ես: Քէ՝, Հայը պետութիւն չէր, որ պատերազմէր, յետոյ էլ հաշտութիւն կնքէր: Քէ, չենք հաշտուի, երբ նրանք չքուեն մեր աշխարհից, մեր տներից, մեզ ծնած հողից, երբ սրտափութ ներողութիւն խնդրեն, գրւցէ՞: Պատուարժան ֆրանսացի, շատ տեսիլքներ կարող եմ ցոլել երեւակայութեանդ պատառին, ցեղիդ պատուական սիրտը կարող է վեր ենի, Աստուած մի արասպէ որ կանգնէր:

Հրդեհ, աւել ափուեցին իրենց
անցած ճամբաներին, թրքացրին,
կրօնափոխ արին Սպանիացից վտար-
ռուած հրեաներին, տեղի գնչունե-
րին: Արեւմուտքում ուսում առած,
իրենց “Երիտասարդ թուրքեր” ան-
ուանած վերադարձան երկիր, “իթ-

թիհատ վէ Թէրաքքի՝ (Միութիւն
եւ Առաջդիմութիւն)կուսակցութիւն
հիմնեցին: Գահընկեց արեցին սուլ-
թանին, իշխանութիւնը զաւթեցին,
ոճրաբարոց եռեակ մը՝ Թալեաթ,
ձեմալ, ինվերփաշաներ պլխաւորե-
ցին պետութիւնը: 1912 թուական,
յոյների երկրի Թէսալոնիկէ՝ Սալո-
նիկ, քաղաքում ժողով գումարե-
ցին, որոշեցին բանտերից արձակել
ոճրագործ մարդասպաններին, բա-
նակ զօրակոչել Արմէն-Հայ տղա-
մարդանց, չէնէրից պոկել տարեց-
ներին, կանանց ու նրանց որդինե-
րին, առանց խտրութեան տեղահան
անել բոլորին, տանել անապատ-
ներ:

Այդ ժողովին մասնակցել է
նաև “Իթթիլաֆ” (Ժողովրդա-
կան) կուսակցութիւնը, որոնց ներ-
կայացուցիչը հայկական կուսակ-
ցութիւններին տեղեակ է պահել
Նրանց ընդունած որոշումների մա-
սին։ Հնչակեան կուսակցութիւնը
հակադրուել է Նրանց։ 1913 թուա-
կանին, Ռումինիա, Կոստանցիա քա-
ղաքում ընդհանուր ժողով են
գումարել, որոշում ընդունել ահա-
բեկել եռեակի անդամներին, նրա
իրականացումը վստահել Փարա-
մազին։ Կոստանդնոպոլիս, Փարա-
մազի գլխաւորութեամբ համա-
խոների հաւաք, ծրագրաւորելու
իշխանութեանը տիրացած եռեակի
պարագալուիմների ահաբեկման գոր-
ծողութիւնը։ Ձերբակալեցին բոլո-
րին, նիստի մասնակիցներից “հայ”
անունով մի ստոր տականք մատնել
էր Նրանց։ Նրանցից քաններին,
արեւ աստուած Միհրը գեռեւս իր
կրակ լոյսը չցօղած Պոսֆորի ու
Մարմարայի ջրերին, Սուլթան Պա-
յազետ հրապարակում կախաղան
բարձրացրին։

Անցած երկու հազարամյեակ-
ների ընթացքում, քանի-քանի ան-
գամներ պարտուեց Արմէն-Հայը,
տանուլ տուեց իր պատմութիւնը:
Ճակատագիր ի վերո՞ւստ . . . չէ,
երբեք, Հայն է իր անխոհեմ արարք-
ներով այն դարբնել, ափսոս: Հպար-
տանում են, առաջինն են եղել, որ
ուրացել են իրենց հին հաւատքը,
կրօնափոխ եղել: Այդ “Լուսաւո-
րիչ”-ը թող գնար իր ցեղակից
պարթեւներին կրօնափոխ անէր,
հեռու իսրայէլից եկած այդ երկու
“Առաքեալ”մարդիկ Արմէն-Հայե-
րի բազմամարդ դրացիներին, իրենց
ճամբաների երկրներին քարոզէին
իրենց Վարդապետի իմաստութիւնը,
պարտուեց Արմէն-Հայը . . .
Ողջակիզուեց նախնիների արա-
րած մարդացած աստուածների
իմաստութիւնը, տիրոջ, տիրողնե-
րին հնազանդուեցին, հնազանդ-
ուելով մեռան եւ պարտուեցին...:
Վեց հարիւր տարիներ իրենց գե-
րավարած թուրքին հաւատացին,
առանց փայտը ձեռքից չժողնելու,
ընկերացան նրանց, խաբեցին, պի-
տի ասէին խաբուեցինք, արեւմտ-
եան կողմը Արմէն-հայերին թե-
լադրեցին հնազանդիլ, պարտուե-
ցին, զոհուեցին, նորէն տանուլ
տուին իրենց կոփւր. . .

Հրովարտակներ արձակեցին,
հեռագիրներ վիլայեթներին՝ մա-
րել շնչների ծուխը ծխանների, պո-
կել հայերին իրենց օճախներից, ոչ
մի գութ ու խղճահարութիւն, բո-
լորի ն, բոլորի ն առանց տարիքի
ու սեռի խարութեան տեղահաննել,
տարագորել դէպի անապատներ, ով
թաքցնէր նրանց, կախաղան բարձ-
րացնել, այրել տները: Եւ շինա-
կաններին կարաւաններ դարձրին,
մահուան օրորուող կարաւաններ:

իրենց ձիւնոտ թաթիկներով մայրիկներին կառչած մանչերը ։ Մէրիկ ծարաւ եմ՝ ասացին, ճամբաների փոսիկներից արդեօք ջուր չըմպեցին ու տիեզերական զօրութեամբ եղնիկներ չդարձան, որ ազատ ճախրէին իրենց լեռների հովիկներին։

Գարուն էր, ո՞ւր էիք զնում, ձեր սրտերին արեւի կրակի շառա-չը չէ՞ր ջրվէժել, ինչո՞ւ բահերի փոխարէն աւետարաններ էիք սեղ-մել ձեր լանջերին, դուշմանի յա-թաղանաները ացն պատռելով ձեր սրտերից ցեղի հրաբխային ծինը ծիրանի պիտի հոսէր: Ո՞ւր էիք զնում, գարուն էր իջել ձեր աշ-խարհին, պատերազմի ու յաղթա-նակի աստուած Վահագնի արեգա-կունք ակների կրակէ լուսը չէ՞ր վառում ձեր հոգիների տաճարնե-րի հին աստուածների ողու կան-թեղները: Ինչո՞ւ, ո՞վ հանգըրեց ձեր հոգիներում կոռուի կորովի տենչանքը, ինչո՞ւ ձեր նոր հաւատ-քը ողի դարձած մարեց ձեր ցեղի սրտի ծիներում տրոփող Վահագնի պատերազմի կրակի բոցերը: Ին-չո՞ւ ձեր շէներում կոռուի շեփորներ հնչեցնելու փոխարէն, եկեղեցինե-րում փակուեցիք . . . եւ ողջակիկուեցիք: Ինչո՞ւ ձեր տնե-րը որպէս վահան գրկած չմարտն-չեցիք, այրէիք անոնց, այրէիք ցոր-եանի արտերը, հատանէիք ծաղկած ծիրաննիները, ճիւղակոտր անէիք ծաղկունքի ծիածան գօտի կապած այգիները, քաննէիք նորաքըրը կա-նաչ ողկոյզներով ժապտացող որթա-տունկերը, մարտում այրուէիք, փո-խան գէհնենային սարսափահար կա-րաւանների, որոնց ահագնացած տառապանքներից մահն էր միայն ստորգ փրկութիւն:

Սակացն այդ գարնանը հայեց-
ը ը միայն կարաւաններ չդարձան:
Իրենց նախնիների Տուշպայ-Վան
մայր ոստանի ծաղկունքի ծիածան
կապած ալղիներում, իրենց նախ-
նիներին որպէս խաչ տնկած ծառե-
րի փոխարէն զէնքեր գրկած, մար-
տաղաշտ էին իշել: Պուլկարացի
Գրիգորի ձուլած թնդանօթներն
էին որոտագին քանդում թշնամու-
դիրքերը: Բանաստեղծներ, բնու-
թեան սքանչանքի երկրպագու ար-
ուեստագէտներ, իմաստուններ, յե-

ՀՕՐՄԱԳՈՐԾՎԱԿԱՆԻ ՅՈՒՆԵՐԵՆ

Ծարունակուածէց 14-է՛ղ

Երուսաղէմ իր ուխտը կատարած, եւ Եգիպտոս հասած այս մեծ մարդուն վրայ, որ իր շատ նեղ պայմաններուն մէջ 1935 թուին տակաւին պիտի հրատարակէր իր առաջին գիրքը՝ «ԷՎԻՐԵՔԻ Պատմութիւն» ամսունով, նախնագույն շրջաններէն մինչեւ իր օրերը: Գիրքին երկրորդ մասը երբ կը գրէր՝ ինք կ'ըսէր եւ ես շատ տկար հայերէնովս կը գրէի:

Հայրս «սրբազն վրէժինող-ըրութիւն» մը կատարեց: Ինք ազատեցաւ, քոյրելը ազատեցան ու կանուխէն Միացեալ Նահանգներ մեկնեցան ուր «ամուսինները» կը սպասէին: Նախ անոնք ամուսնացան Տիթրոցիթի մէջ եւ ապահայրս՝ Գահիրէի մէջ: Մենք եղանք վեց զաւակներ՝ շնորհիւ իր եւ մեր բարեպաշտ մօր: Ծնան տասնեւեօթ թոռներ որոնք բոլոր ալ վայելեցին մեր ծնողաց հոգածութիւնը: Մայրս՝ Տիրամայր Սրբուհի Նշանեան Արգումանեան, հօրս մահուանէն ետք

Ղափոխական քաջեր, Արմենակ,
Արամ Տուշպալ-Վանի Արմէն-հա-
յեր, Կոռուի բողավառ սրտերով
զարկում էին դուշմանին: Եւ հա-
սաւ փաշան՝ դիւցածնածին Անդ-
րանիկ, փախաւ թշնամին, դեռ
պիտի փախնէր թուրքը այստեղից,
որտեղ ցեղին սիրտն էր պութկում
Նախնիների մարտի չեփորներով:

Սակայն կեանքի վարար այդ
գարնանը հայոց լեռների բար-
ձունքներից նաեւ մարտի փողեր
հնչեցին։ Սամայ Դաւիթի թուր
կեծակի բոցե՞րն էին ազատութեան
լոյսերով հրավառում սրտերը լեռ-
նականների։ Զարկին, զարնուեցին,
սակայն կարաւաններ չդարձան,
քաջերի պսակներ իրենց արմենա-
կան ճակատներին։ Հայոց մատեան-
ներում իրենց դիւցազներգութեան
լոյսերով շողացին։ Եւ ասում են
հիմա էլ այդ Սասունի լեռներում
դեռ հայու սրտի լոյսի կանթեղնե-
րով վառուող շէներ կան, դեռ
հայու խօսքով ու աւանդութիւննե-
րով առաւօտեան իրենց Միհր արեւ
աստծոյ լոյսին բարեւի են կամդ-
նում։ Հայոց արեւելեան կողմն աշ-
խարհի բերին իրենց լեռների կրա-
կալոյսը ու այն վառեցին Սասու-
նիկ նոր շէնում։

Եւ Հայոց անկախացած երկրի խորհրդարանը, 1920 թուականի Ապրիլի 3-ին, տաղանդաշատ գրող՝ Վրթանէս Փափազեանի առաջարկութեամբ Ապրիլի 24-ը միաձայն հաստատուել է որպէս Հայոց Եղեռնի) դեռևս “Ենդասպանութիւն” եղրը սահմանուած չէր (սկզի յիշատակի օր, ինչպէս որ՝ “Վարդանի ու Հայոց Պատերազմի մասին” յիշատակութեան յատուկ օր էին սահմանել:

Արծէն-Հայ, որտեղ որ ես,
գնա' ողորմի ասա քու ցեղին նահա-
տակուած անձեղների հոգիներին,
Գնա' փառք ասա' Վանայ այ-
գեստանի, Սամնայ, Շապին Գարա-
հիսարի, Մուսա Լերան հերոսա-
մարտերի, Սարտարապատ-Բաշ
Ապարան յաղթական ճակատամար-

Ուրֆայի պաշտպանական
մարտի կողմաներում ընկած քաջե-
րին,
Նրանց գոհուած սրտերին բու-
ռերով արեգակի լոյս հոսի՞ր....:

ԱՆԻ ՅՈՒԺԵՐԵՆ

Եղաւ նաեւ հոգածուն քսան եւ վեց
ծոռերու, որուն վրայ ցայսօր երկու
եւս աւելցան:

Ամերիկայի մէջ եւս «գաղ-թական երկու Արզումանեան քոյ-րեր» չորսական զաւակներու մայ-րեր եղան եւ տասնեակներով թոռ-ներու եւ թոռանց զաւակներու մեծ մայր: Այսօր բոլորն ալ կը հանգչին լոյսերու մէջ ու մենք կը հիանանք ու կ'աղօթենք իրենց եւ իրենց նման բազմահազար հայրերու եւ մայրերու հոգիներուն համար ցե-ղասպանութեան հարիւրամեակի սե-մին:

Հրաշք մըսն էր պատահածը
1966 թուին երբ մեր ծնողքը
Գահիրէք քառասուն տարիներ ապ-
րելէ ետք փոխադրուեցան Ամերի-
կա՝ իմ մօտ: Որքան երջանիկ պիտի
ըլլար հայրս իր երկու հարազատ
քոյլերը տեսնելով: Իմ առաջին
պարտքը եղաւ զիրենք տանիլ Տիթ-
րոյիթ ուր 40 տարիներու բաժա-
նումն ետք եղայր եւ երկու քոյլ
զիրար պիտի տեսնէին: Երջանկու-
թիւն:

